

Kolega Janko Obuch jubiluje

Anniversary of our colleague Janko Obuch

Aké zvláštne sú cesty, ktoré nás vedú z detského snenia do reálneho života, v ktorom tie sny sa pre mnohých stávajú skutočnosťou! Často je to najprv len hmlistá predstava o našom ďalšom smerovaní, ktorá sa môže buď naplniť, ale často aj pozmeniť, či radikálne zmeniť. Veď koľkým sa podarilo svoje nesmelé a neisté túžby dostať do reálnej podoby, robiac celý život to, o čom snívajú?! A akú úlohu má pri realizovaní takýchto snov naša snaha a erudícia a akú šľastie byť v správny čas na správnom mieste, či so správnymi ľuďmi? Domnievame sa, že jeden z tých, o ktorých sa dá povedať, že obe tieto možnosti naplnili, je v tomto roku jubilujúci náš dobrý kamarát a uznávaný kolega, Janko Obuch. Celý život žije obklopený krásnou turčianskou prírodou, ktorú opúšťa len v čase, keď stúpa do iných prírodných zákutí v Európe a Ázii, skúmajúc prostredníctvom analýzy potravy sov druhové zloženie ich koristi z rôznych ekosystémov a hlavne z rôznych časových období. Splnilo sa mu po čom túžil od malička, keď sa sám túlav po rodnom kraji a bol ohúrený množstvom kypiaceho života, ktorý chcel bližšie poznať a opísať.

Janko sa narodil 23. 5. 1951 v Blažovciach, okres Turčianske Teplice. V mladom veku stratil otca (Dušan Obuch, umrel v r. 1971) a čoskoro aj mamu (Emília Obuchová, rod. Bukvová, umrela v r. 1985). Rodičia pracovali v miestnom poľnohospodárskom družstve. Mal štyroch súrodencov. Prvých päť ročníkov základnej školy navštevoval v Jazernici, šiestu až deviatu triedu v Turčianskych Tepliciach. Tu nastúpil aj na Strednú všeobecnovzdelávaciu školu, kde maturoval v r. 1969. V štúdiu pokračoval na Lesníckej fakulte Vysokej školy lesníckej a drevárskej vo Zvolene, ktoré ukončil štátnou skúškou v r. 1974. Po absolvovaní štúdia lesného inžinierstva a povinnej základnej vojenskej služby, nastúpil Janko do svojho prvého zamestnania, ako zoológ v Považskom múzeu v Žiline, na miesto, ktoré sa uvoľnilo po dr.



Janko Obuch pri hľadaní hlodavca *Dinaromys bogdanovina* v pohorí Jakupica v Macedónsku (Foto: P. Holubek).
Janko Obuch is looking for a rodent species Dinaromys bogdanovina, Jakupica Mts., Macedonia (Photo by P. Holubek).

Stollmannovi. Špecializoval sa na zber a determináciu osteologického materiálu rôzneho veku a pôvodu, teda na prácu mimoriadne náročnú nielen na odborné vedomosti, ale aj na trpezlivosť. V múzeu zotrval desať rokov, do r. 1984. Potom toto miesto opustil a pracoval do r. 1989 ako lesný robotník na Lesnej správe v Blatnici, Lesný závod Turčianske Teplice. Janko tento nečakaný zvrät v jeho odbornej kariére vysvetľuje viacerými faktormi. Oficiálne odišiel z múzea zo zdravotných dôvodov. Pri podrobnom lekárskom vyšetrení mu zistili chronický zápal pečene, pričom bolo konštatované, že to môže súvisieť s používaním konzervačných látok pri preparovaní zoológického materiálu a lekári mu odporúčali zmenu zamestnania. Janko však priznáva v tom čase aj určitú „hodnotovú krízu“. Jav známy každému výskumníkovi,

keď sa zrazu stráca motív výskumu, ktorý vedie k zneisteniu či strate nadšenia do ďalšej práce, keď sa zdá, že práca ide len zo zotrvačnosti a výsledky nikoho nezaujímajú. Takéto obdobie tápania ukončil radikálne. Od r. 1985 sa živil výškovými prácami, prácou na poľnohospodárskom družstve, urobil si kurz na zber semien lesných drevín a zbieral semená jedle, buka a kosodreviny. Absolvoval tiež pilčícky kurz a po troch rokoch práce dostal ocenenie ako najvýkonnejší lesný robotník v podniku Severoslovenské štátne lesy. Ako spomína, mal dvojnásobný plat ako v múzeu a keďže mu mohli zaplatiť iba 150 % plnenie noriem, mal aj dosť voľného času. Popritom však liezol (napr. aj v Mongolskom Altaji, v Kirgizsku) a zároveň navštevoval kurz numerickej taxonómie, ktorý v rámci Entomologickej spoločnosti SAV prednášal prof. Jedlička. Prednášky ho inšpirovali k prepracovaniu niektorých postupov, ktoré dovtedy používal pri vyhodnocovaní svojich výsledkov, konkrétne pri výpočtoch výrazných odchýlok od priemeru, koeficientov asociácie a kreslení dendritu podobnosti. A tak, keď od 1. 11. 1989 začal pracovať ako odborný pracovník na svojom doterajšom mieste, v Botanickej záhrade Univerzity Komenského, pracovisko Blatnica, ho geobotanické spôsoby kvantitatívneho hodnotenia inšpirovali k úprave kontingenčných tabuliek na známe Jankove tabuľky, ktoré sú usporiadané podľa podobnosti vzoriek potravy a pripomínajú tabuľky v geobotanike. Podľa jeho slov (Obuch 1998) takto opäť dospel k zmyslu hromadenia nových zberov a pri ich spracovaní aj k nachádzaniu nových súvislostí. Spomenuté Jankove originálne vyhodnotenie má aj viacerých kritikov a Janko to dobre vie. Ako nám napísal – možno to celé robí len pre uspokojenie vlastnej zvedavosti, možno to niekedy ocenia aj iní.

Janko začínal s vedeckou prácou ako študent u prof. Jozefa Sládeka, vynikajúceho pedagóga a vedca pôsobiaceho na Lesníckej fakulte VŠLD vo Zvolene. Keď bol v druhom ročníku tejto fakulty, prišiel k nemu aj s vývrzkami myšiarky ušatej a požiadal ho o určenie ich obsahu. Profesor však Janka posadil za laboratórny stôl, dal mu stereolupu a litera-

túru a ten sa celú zimu trápil s určovaním. Výsledky sa však dostavili a prezentoval ich na fakultnom kole ŠVOČ. Zároveň bol prijatý za diplomanta u prof. Sládeka, ktorý mu zadal vypracovať diplomovú prácu na tému rozšírenia drobných cicavcov vo Veľkej Fatre a pochopiteľne, mal ich činnosť zhodnotiť najmä z hľadiska ochrany lesov. Pri tejto práci sa zoznámil s ďalším vynikajúcim odborníkom, ktorý ho natrvalo pripútal k zoológii, dr. Jánom Darolom. Diplomovú prácu obhájil v r. 1974. Keď vyhodnocoval svoje výsledky zistil, že počas odchytov drobných cicavcov v lesných škôlkach, kde sú škody na sadeniciach od nich najvyššie, sa odloví aj dosť chránených druhov, najmä hmyzožravcov. Pri porovnaní vtedajšej hodnoty odchytovaných chránených druhov so škodou, ktorú spôsobili nechránené druhy hlodavcov v škôlkach, bola hodnota usmrtených chránených druhov vyššia. Ako nám napísal, za túto pasáž bol skritizovaný recenzentom pri obhajobe, no bol to jeden z impulzov, aby prestal s plošným zabíjaním živočíchov a aby sa začal orientovať na iný výskum, ktorý nebude takto radikálne zasahovať do ich života. Ako citlivý človek a zapálený ochranca prírody sa v r. 1974 zúčastnil aj 10. Tábora ochrancov prírody pod Stožkami, počas ktorého sa zoznámil s prírodovedne mimoriadne erudovaným RNDr. Vojenom Ložekom, DrSc., českým odborníkom na malakozoológiu, geológiu, pedológiu, biológiu kvartéru, botaniku, geografiu, speleológiu, ktorého naši českí kolegovia aj nazvali „déd vševěd naší přírody“. O niečo neskôr, začiatkom augusta, sa s ním stretol pri výskume Gadera a dr. Ložek mu okrem iného vtedy povedal, že ide do Belianskych Tatier kopat' sondu s nemeckým zoológom a paleontológom dr. Helmutom Schaeferom. Ten tu, konkrétne v Muránskej jaskyni, ešte v r. 1935 našiel subfosílnu zvyšku mandibúl hraboša snežného a opísal ich ako nový taxón, pôvodne ako *Microtus (nivalis?) mirhanreini*. Spomíname to takto podrobnejšie zámerne, lebo práve v tomto momente začali pôsobiť dva hlavné momenty v živote nášho jubilanta, ktoré zásadným spôsobom zasiahli do jeho života. Dovoľte nám preto sa s nimi detailnejšie zaoberať, vychádzajúc z jeho po-

známok, ktoré nám poskytol. Ten prvý moment sa bezprostredne týkal jeho osobného života, teda zoznámenia s budúcou manželkou. Ako sme už spomenuli, 1. 9. 1974 nastupoval na vtedy povinnú jednoročnú vojenskú prezenčnú službu a tesne predtým išiel, ako na rozlúčku, vtedy sa hovorilo – na rozlúčku so slobodou – najprv liezť do Tatier. Predposledný deň schádzal z Popradského plesa cez Českú dolinu do Javoriny a pod Muráň, za dr. Ložekom a dr. Schaeferom. V Českej doline táborili horolezci zo Slavia Praha, ktorí mu dali na seba kontakt a po nástupe na vojenskú službu si u nich vybavil športové hostovanie. V týždni s nimi chodil na tréningy do telocvične a cez víkendy liezť na pieskovecove skaly. Pritom sa spoznal so svojou budúcou manželkou Danou, rod. Kumešovou, ktorá s ním po svadbe (bola 29. 8. 1975 v Prahe) prišla na Slovensko. Tu pôsobila ako učiteľka v materskej škôlke, neskôr ako vychovávateľka v školskej družine. Majú dve dcéry. Barbora ukončila štúdium žurnalistiky na univerzite v Oslo a tam aj žije. Druhá dcéra Zora absolvovala štúdium geografie na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave a v súčasnosti spolu s manželom pôsobia v Jordánsku. Janko je statný starý otec, má šesť vnukov.

Ten druhý zásadný moment bol pracovný. Po rozlúčke s horolezcami v Českej doline prešiel do Javoriny a tam pri vchode do Muránskej jaskyne, našiel Schaefera s Ložekom. Schaefer prišiel na svoje výskumné plochy do Tatier skoro po 30 rokoch, keď medzitým prežil ako nemecký vojak anabázu druhej svetovej vojny a ako politický väzeň aj hrôzy stalinského gulagu. Veľmi ochotne Janka zasvätil do situácie na muránskom nálezisku a venoval mu separáty všetkých jeho novších prác (Obuch 2002). Janko sa z Tatier domov vrátil len prezliecť a utekal na vlak na vojenčinu do Prahy. Tam sa skontaktoval s doc. Hanákom z Prírodovedeckej fakulty Karlovej Univerzity. Pomohol mu s určovaním lebiek netopierov, ktoré nazbieral na niektorých slovenských lokalitách. Treba podotknúť, že takýto výskum bol v tom čase na Slovensku úplne neznámy.

Po absolvovaní vojenskej služby sa opäť, začiatkom novembra 1975, stretáva s dr.

Schaeferom, ktorý kopal sondy a zbieral osteologický materiál v jaskyni vo vrchu Nový 1 v Tatrách. Tri dni spoločne spracovávali fosílnu hniezdo belane tundrovej a debatovali o odborných otázkach takéhoto výskumu. Schaefer sa vrátil domov, do vtedajšej Spolkovej republiky Nemecko, no žiaľ, tri mesiace nato zomrel. Pre Janka to bolo mimoriadne plodné a poučné stretnutie, ktoré ho nasmerovalo na takýto výskum.

Jankovi v jeho odbornej práci veľmi pomohlo, že najmä v mladších rokoch patrilo k špičkovým horolezcom a určitú dobu patrilo aj do československého horolezeckého družstva. Ako nám spomínal, v horolezectve objavil nové možnosti, väčšiu slobodu, neskôr aj túžbu prekonávať stále väčšie ťažkosti, ísť na hranice svojich schopností. S horolezeckým športom začínal počas štúdia vo Zvolene a desať rokov ho realizoval ako vrcholový výkonnostný šport. Keďže ide o ojedinelého koníčka v našej zoologickej societe, spomenieme tu aspoň niektoré jeho zahraničné horolezecké expedície: r. 1974 – Rakúsko, oblasť Grossglockneru a Wilder Kaiseru, r. 1976 – Taliansko, Courmayer, Západné Alpy, r. 1977 – zima: Francúzsko, Chamonix, prechod hrebeňa Západných Álp (Mt. Blanc – Grandes Jorasses), leto: Taliansko, Dolomity, oblasť Marmolada, r. 1978 – Kaukaz, Severoosetská oblasť, blízko hory Kazbek, r. 1979 – expedícia do Maroka, spojená s lezením v Západných Alpách, Pyrenejách a v Centrálnom Atlase, r. 1980 – zima: Centrálny Kaukaz, dolina Baksan pod Elbrusom, leto: Alpy, pohorie Bergell z talianskej aj švajčiarskej strany, r. 1981 – Himaláje, Kančendžonga, r. 1982 – Kaukaz, výstup na Elbrus (viac výskumnícka výprava na základe pozvania Geografickej fakulty Lomonosovej univerzity v Moskve), r. 1983 – Čierna Hora, pohorie Durmitor, r. 1984 – Mongolský Altaj.

Treba však povedať, že po expedícii na Kančendžongu v Himalájach v r. 1981 stratil motiváciu venovať sa tomuto športu ako vrcholový horolezec. Svoje lezecké schopnosti čoraz viac využíval pri zoologických expedíciách do rôznych oblastí Európy a Ázie pri zbere osteologického materiálu v ťažko dostupnom teréne.

Náš jubilant doteraz publikoval ako autor či spoluautor 217 vedeckých a odborných prác. So svojimi referátmi pravidelne vystupuje na zoológických konferenciách na Slovensku a v zahraničí, najmä v Čechách. Jeho hlavnou, celoživotnou pracovnou náplňou je výskum diverzity potravy (stavovcov aj bezstavovcov) rôznych druhov sov, ktorú analyzuje z priestorového aj časového hľadiska. Vyvrcholením jeho snaženia bolo vypracovanie a obhájenie doktorandskej dizertačnej práce, ktorú absolvoval pod vedením prof. Kropila na svojej *alma mater*, Lesníckej fakulte TU vo Zvolene, v r. 2010. V nej analyzoval 225441 kusov potravy 8 druhov sov (*Bubo bubo*, *Tyto alba*, *Asio otus*, *Athene noctua*, *Glaucidium passerinum*, *Aegolius funereus*, *Strix aluco*, *Strix uralensis*), pričom najpestrejšie druhové zloženie zistil u *S. aluco* (250 determinovaných živočíšnych taxónov). Cenné je, že neostáva len pri kvantitatívnom konštatovaní, ale snaží sa vzorky potravy tejto sovy aj rozčleniť do potravných typov, ktoré súvisia buď s typmi biotopov, či s potravnou špecializáciou (napr. špecializácia na lov netopierov, zvýšené požíranie slimákov, resp. lov synantropných druhov). Takto podrobne analyzuje potravu v rôznych regiónoch Slovenska (Slovenský kras, Revúcka vrchovina, Veľká Fatra, Muránska planina, lužné lesy, nížiny a kotliny), ale aj v Čechách, v strednom Nórsku, v mediteránnych územiach, v Rumunsku, na Kryme a Kaukaze, na Blízkom východe (Turecko, Sýria, Libanon, Izrael, Jordánsko, Egypt), v Iráne, Kirgizsku a Nepále. Prvé roky sa výskumu potravy sov okrem slovenských území venoval príležitostne aj na horolezeckých výpravách v zahraničí. Materiál zbieral v Alpách, na Balkáne, Kaukaze, v Mongolskom Altaji a v Himalájach. Neskôr sa zúčastňoval na prírodovedných expedíciách do Bulharska (1985), Rumunska (2002), na Krym (1989), do južného Kirgizska (1988, 1990), Turecka (1992), Izraela (1996), Iránu (1996, 1997, 1998, 2000 a 2002), Sýrie (1998, 2001, 2005), Egypta (2002), Etiópie (2003) a Libanonu (2005). V súčasnosti pracuje na výskume potravy sov v Nórsku, najmä v kraji Sør Trøndelag a v Jordánsku, v spolupráci s tamojšou Kráľovskou spoločnosťou pre ochranu prírody (RSCN).

Vďaka jeho veľkej odbornej erudícii, širokému rozhľadu a bohatému dokumentačnému materiálu sa mohol sám, či v spoluautorstve, vyjadriť nielen k vzácnym až ojedinelým výskytom niektorých druhov cicavcov na našom území (napr. k výskytu *Sicista subtilis*, *Eliomys quercinus*, *Nyctalus lasiopterus*), ale aj v zahraničí (napr. prvý recentný záznam výskytu príslušníka čeľade Talpidae, resp. rodu *Talpa* v Sýrii a na celom Arabskom polostrove), k endemizmu a ekoszologickým problémom niektorých drobných cicavcov Balkánu a Anatólie (*Talpa davidiana*, *Myomimus setzeri*, *Dinaromys bogdanovi*), k rodu *Ochotona* v Turecku a Iráne, k výskytu ježa *Paraechinus hypomelas* v Kirgizsku a ježov v Sýrii. V spolupráci s dr. Martínkovou študoval tiež niektoré otázky fylogeniezy a taxonómie hrabošov skupiny *Microtus socialis* z Malej Ázie a Stredného Východu.

Potravu skúmal aj u niektorých dravcov, menovite u druhov *Aquila chrysaetos*, *Aquila pomarina*, *Aquila heliaca*, *Falco peregrinus*, *Falco cherrug*, *Buteo buteo*, či u spevavca *Corvus corax*.

Patrí tiež k významným znalcom netopierov, pravidelne a neúnavne sa podieľa napríklad na zimnom sčítaní netopierov či už v oboch Fatrách, alebo na Muránskej planine a v Slovenskom krase.

Ako pracovník Botanickej záhrady UK v Blatnici participoval aj na niektorých botanických projektoch, predovšetkým v horských oblastiach Slovenska, z ktorých bolo v spoluautorstve uverejnených okolo 20 vedeckých publikácií.

Počas horolezeckých výprav do Himalájí a na Kaukaz nazbieral aj viaceré druhy dvojkridlovcov, z ktorých niektoré sa ukázali ako nové pre vedu (napr. z rodu *Hilara*, čeľaď Empididae).

Pri príležitosti jeho 50. narodenín mu Slovenská ornitologická spoločnosť udelila bronzovú medailu prof. Ferianca.

Janko je tiež známy pestovaním liečivých rastlín, na čo využíva záhradu za svojim domom s prerobenou 200-ročnou mašťalou v Blažovciach. Účastníci pravidelných slovenských ornitologických a mamaliologických konferencií

dobre poznajú túto jeho záľubu a tešia sa nielen na jeho kvalitné liečivé čaje, ale aj na extrašpeciálny – bylinkový likér, ktorý už aj dostal irečité pomenovanie „obuchovica“.

Na záver možno skonštatovať, že Janko napriek tomu, že jeho pracovné pôsobisko je vzdialené od vedeckých centier, svojou celoživotnou vedeckou prácou, obrovskou usilovnosťou a zaničením dokázal, že patrí v danej problematike k vyhľadávaným, vysokoceneným a rešpektovaným odborníkom, a to nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí. Okrem už tu spomenutých významných zoológov, ktorí mu na začiatku kariéry pomohli v jeho prvých krokoch, sa môže zdať, že bol vo svojom výskume osamelý, no originálny sólobežec. Napriek tomu vychoval rad zaničených ornitológov, ktorí sa analýzam potravov a dravcov venovali aj hlbšie (K. Šotnár, J. Chavko, M. Noga, J. Dorica, M. Poláček a i.) a spolupracoval aj s ďalšími ornitológmi (napr. Š. Danko, D. Karaska, A. Krištín, B. Kloubec) či mamaliológmi (M. Uhrin, J. Červený, J. Zima, P. Benda, B. Kryštufek, J. Zukal) u nás i v zahraničí.

Svojou vedeckou prácou významne posunul naše vedomosti o potrave skúmaných predátorov, ale aj o výskyte jednotlivých druhov ich koristi v rôznych časových reláciách. Vlastne

pri akomkoľvek serióznom výskume výskytu, najmä drobných cicavcov, sa nezaobídeme bez jeho údajov, lebo tvoria integrálnu časť ich komplexného vyhodnotenia. Pri tejto príležitosti chceme tiež zvlášť zvýrazniť, že Janko si svoje pracovné postupy nenecháva len pre seba, ale je ochotný vždy radou, či priamo v teréne a pri determinácii týchto často neľahkých taxónov pomôcť aj iným a tak sa mu chceme aj pri tejto príležitosti za to úprimne poďakovať. Nielen vďaka jeho vedomostiam, ale aj pre statnú postavu, optimizmus, spoľahlivosť a skromnosť je vždy obľúbený účastník rôznych stretnutí zoológov, či prírodovedcov vôbec. Úprimne mu gratulujeme k jeho šesťdesiatinám a prajeme mu dobré zdravie a veľa radosti i úspechov pri spoznávaní našich milých spolupútnikov.

Literatúra

- OBUCH J. 1998: Niektoré poznatky zo spracovávaní osteologických nálezísk. — Pp.: 117–121. In: KROPIĽ R. (ed.): Aktuálne problémy lesníckej zoológie a lesníckej entomológie. Zborník referátov z vedeckej konferencie k 70. narodeninám prof. Ing. J. Sládeka, CSc a doc. Ing. E. Gogolu, CSc. Vydavateľstvo TU, Zvolen
- Obuch J. 2002: Potrava sov v oblasti Tatier: 65-ročná história výskumu. — *Oecologia Montana* 11: 77–81.

Ludovít Kocian, Ján Topercer, Marcel Uhrin & Anton Krištín

Ján Korňan oslávil päťdesiate narodeniny

Ján Korňan celebrated 50th anniversary

Keď si tak v duchu listujem, ktorá osobnosť ma najviac oslovila pri formovaní profesionálnej dráhy ornitológa a ekológa, bol to práve môj brat, Ján, ktorému vďaka za vzbudenie záujmu o prírodu a predovšetkým vtáky a pochopenie v neľahkých začiatkoch. Týmto krátkym príspevkom by som chcel aspoň trošku splatiť tento životný dlh a napísať zopár riadkov o jeho živote.

Narodil sa 7. 4. 1961 v Žiline, ale rodina vtedy bývala v Horných Orešanoch pri Smoleniciach. Podľa spomienok rodičov, už ako trojročný prejavoval záujem o pozorovanie domácich zvierat, keď chodieval s rodičmi na návštevu prababky do Veľkého Rovného. Neskôr ako žiak základnej školy vstúpil do zakázaného skautského oddielu „Stopár“ v Považskej Bystrici, kde sa rodina presťahovala

v roku 1966. Tu začal objavovať a spoznávať svet prírody a najmä vtákov. Jeden jeho kamarát z oddielu mu raz požičal knihu od autorov Spačka a Kovára „Dravci v letu“ a to sa mu stalo osudom. Prečítal ju nespočetne veľa krát a začal túžiť po podobných zážitkoch a aktívne sa venovať pozorovaniu dravcov. Toto ovplyvnilo aj jeho výber strednej školy. V roku 1976 nastúpil na Strednú lesnícku technickú školu v Liptovskom Hrádku. Tu vstúpil do sokoliarkeho krúžku, kde sa zoznámil s viacerými ľuďmi, ktorí sa venovali dravým vtákom. Oboznámil sa s chovom pustoviek, jastrabov aj orla krikľavého. Najviac ho však uchvátilo poznávanie divokej prírody a pozorovanie vtákov v prirodzenom prostredí. Počas praktických cvičení a brigád v roku 1976 v Nízkych Tatrách prvý krát pozoroval orla skalného. Vtedy ešte nemal ani poňatia, že v budúcnosti zasväťi tomuto majestátnemu dravcovi veľkú časť svojho života. Po strednej škole nasledovala Vysoká škola lesnícka a drevárska vo Zvolene, odbor lesné inžinierstvo, ktorú úspešne absolvoval v roku 1984. Tu sa zoznámil s mnohými významnými pedagógmi a vedcami, ale najväčší vplyv na ňom zanechala charismatická osobnosť prof. Jozefa Sládeka. Počas štúdií sa zoznámil aj s mnohými vtáčkarmi, spomeniem aspoň Petra Zacha, Stana Harvančíka, Laca Šnirera, Andreja Dúbravského, Ruda a Jozefa Kropilovcov, z ktorých sa mnohý stali priateľmi na celý život. V tomto období vstúpil aj do Československej ornitologickej spoločnosti, Moravského ornitologického združenia, Skupiny pre výskum a ochranu dravcov a sov a Slovenskej ornitologickej spoločnosti.

Po absolvovaní základnej vojenskej služby na Šumave v Českej republike, jeho prvým zamestnaním (1984–1987) bola pozícia samostatného technika výroby v pestovnej činnosti v spoločnosti Severoslovenské štátne lesy Žilina, Lesný závod Čadca, Lesná správa Makov. V roku 1987 sa mu podarilo získať miesto samostatného odborného pracovníka – biológa na Správe CHKO Kysuce v Čadci. Počas práce sa začína aktívne venovať výskumu a ochrane orla skalného na Slovensku, píše vedecké a ochránarské príspevky do časopisov



Na hniezde orla skalného v Belianskych Tatrách v roku 2004 (Foto: Monika Chrenková).
On the eyrie of the Golden Eagle in the Belianske Tatry Mts. in 2004 (Photo by Monika Chrenková).

a novín, pripravuje odborné stanoviská pre štátnu správu, rieši viaceré projekty v ochrane prírody, realizuje inventarizačné výskumy a je vedúcim Gestorskej skupiny pre ochranu dravcov a sov pri Slovenskej agentúre životného prostredia s celoslovenskou pôsobnosťou. V rokoch 1993–1994 viedol krúžkovaciu centrálu pri Slovenskej ornitologickej spoločnosti. Za aktívnu a úspešnú činnosť v ochrane prírody je v roku 1996 menovaný riaditeľom Správy národného parku Malá Fatra v Gbeľanoch, kde pôsobí až do roku 2002. Na novej pozícii pokračuje vo výskume a manažmente populácie orla skalného, je spoluautorom programu záchranu orla skalného a krikľavého na Slovensku, buduje novú správu národného parku vo Varíne, publikuje odborné a populárne články, podieľa sa na tvorbe a schvaľovaní zákonov a vyhlášok v pôsobnosti MŽP SR, je členom poradného zboru MŽP SR pre CITES od roku 1999, aktívne pracuje v gestorskej skupine pre ochranu dravcov a sov, zabezpečuje činnosť Školy ochrany

prírody vo Varíne, atď. Z rodinných dôvodov v roku 2002 končí prácu riaditeľa Správy NP Malá Fatra a nastupuje na miesto riaditeľa Správy CHKO Kysuce v Čadci, kde je doposiaľ. Tu sa aktívne zapája do prípravy projektov a vyhlasovania území NATURA 2000, je predsedom komisie malých projektov MŽP SR „Zelené projekty“ od roku 2005, realizuje rekonštrukciu budovy správy, pokračuje vo výskume a manažmente populácie orla skalného, atď. V rokoch 2001–2004 sa podieľal na riešení problematiky vtáčej kriminality v spolupráci s Políciou SR. Ján Korňan bol doposiaľ autorom, spoluautorom a koordinátorom 18 projektov v ochrane

prírody a aplikovanej ornitológii. Je držiteľom troch ocenení za mimoriadne výsledky a osobný prínos v starostlivosti o životné prostredie. Bol v redakčnej rade časopisu Národné parky (1997–2000) a v od roku 2007 pracuje v redakčnej rade časopisu Slovak Raptor Journal. Taktiež bol členom výboru Slovenskej ornitologickej spoločnosti, Spoločnosti pre ochranu vtáctva na Slovensku a Spoločnosti pre výskum a ochranu dravcov a sov.

Na záver by som mu chcel osobne aj v mene SOS/BirdLife Slovensko popriať veľa zdravia, pohody v práci, nezabudnuteľné ornitologické pozorovania a veľa krásnych fotiek.

Martin Korňan

Opustil nás nadšený ornitológ Jozef Somogyi

The ardent ornithologist, Jozef Somogyi, passed away

Čím je človek starší, tým častejšie je konfrontovaný so smrťou blízkych ľudí a priateľov. V krematóriu sme 22. 9. 2011 za účasti rodiny a úzkeho kruhu najbližších kamarátov vzdali poslednú česť veľmi priateľskému, vzdelanému, mnohostranne nadanému, veselému človeku, ktorého celoživotným koníčkom bola ornitológia, predovšetkým dravce – Jožkovi Somogyimu.

Z jeho životopisných údajov spomeniem len niektoré. Narodil sa 29. 11. 1929 v Bratislave, kde aj vyštudoval Lekársku fakultu Univerzity Komenského. Neskôr pracoval na Histologicko-embryologickom ústave Lekárskej fakulty. V roku 1964 obhájil dizertačnú prácu z problematiky vegetatívneho nervového systému. Od roku 1961 pracoval na Ústave experimentálnej medicíny SAV a Ústave normálnej a patologickej fyziológie SAV, kde študoval vplyvy rôznych fyzikálnych faktorov na štruktúru mozgovej kôry. V roku 1971 sa na Ústave experimentálnej onkológie SAV začal zaoberať onkoepidemiológiou. Neskôr sa zapojil do vytvorenia Národného onkologického registra

Slovenska. Bol všeobecne uznávaným odborníkom pre morfológickú klasifikáciu nádorov, poskytoval konzultácie domácim i zahraničným záujemcom. Publikoval množstvo odborných vedeckých prác, bol spoluautorom vysokoškolských učebníc a onkologického atlasu. Na domácich a zahraničných fórach predniesol desiatky prednášok, ako konzultant sa zúčastnil školení mladých vedeckých pracovníkov Prírodovedeckej fakulty UK.

Od roku 1946 bol členom Československej ornitologickej spoločnosti, od roku 1988 členom Slovenskej ornitologickej spoločnosti, kde pôsobil v rokoch 1988–1992 aj ako člen výboru. Bol iniciátorom vzniku Faunistickej komisie SOS, bol aj členom Spoločnosti pre ochranu vtáctva na Slovensku od jej vzniku, členom Poradného zboru pre Šúr pri Slovenskej agentúre životného prostredia a spolupracovníkom Skupiny pre ochranu dravcov a sov. Za svoju činnosť v ornitologickej oblasti mu bola udeľená strieborná a zlatá medaila Oskara Ferianca. Ornitologické príspevky začal publikovať už od roku 1946.

A aké mám spomienky na Jožka hlavne za posledných 20 rokov, keď bol náš kontakt veľmi intenzívny? Pre Jožka bol charakteristický veľmi dobrý vzťah k mladým ľuďom. Nemal problém potykať si s niekým, kto bol aj o 50 rokov mladší od neho. Veľmi rád s mladými diskutoval a poradil im, pokiaľ o to prejavili záujem, pritom nementoroval a nevnucoval sa im. Vyznačoval sa presnosťou a precíznosťou. Okrem iného sa to prejavilo hlbokým odborným záujmom o presné prístroje, najmä kvalitnú optiku, fotoaparáty a ďalekohľady. Bol ich výrobným znalcom a mal prehľad o novinkách v tejto oblasti. V mladosti bol vynikajúcim plavcom, rád a veľa jazdil aj za vtákmi na motorákach. Jeho precíznosť aj v jazykovej oblasti sa prejavila v jeho prekladateľskej činnosti, robil aj korektúry prekladov. Dlhoročnou záľubou bola aj botanika a pestovanie rastlín v hydroponických kultúrach, čo súviselo s jeho výbornou znalosťou chémie. Bol aj znalcom a ochranárom mnohých voľne žijúcich rastlín.

Ale Jožkovou celoživotnou záľubou bola ornitológia. Venoval sa jej už od mladosti. Aj na penzii sa vtákmi neustále zaoberal, študoval najnovšiu odbornú literatúru a mal výborné vedomosti o nich. K srdcu mu však najviac

prirástli dravé vtáky. Keď mal možnosť, rád sa nimi kochal. Keď sme v teréne mali možnosť pozerat' sa na orly alebo vzácne druhy sokolov, vždy povedal: „Dnes som nežil nadarmo!“ Našťastie takých dní, keď Jožko nežil nadarmo aj v tomto ornitologickom význame slov, bolo veľa. Neustále za vtákmi chodil, prechodil za nimi stovky kilometrov. Posledných 20 rokov navštevoval terén s mladšími ľuďmi ako bol sám, Jožom Chavkom, Petrom Rácom, Mišom Nogom, Rudom Jurečkom, Slávom Vongrejom a spolu so mnou a Janom Krištofikom. Boli to desiatky a stovky spoločných ciest na obľúbené rybníky pri Veľkom Blahove a Dolnom Štáli, na Neziderské jazero, Záhorie, do Bielych Karpát a inde. Bol neuveriteľne príjemným, zábavným a vnímavým spoločníkom, s úžasným zmyslom pre humor. Jeho 80-ku sme oslávili v úzkom kruhu najbližších ornitológov.

O jeho neobvykle veľkú energiu ho začala oberať až prasknutá cieva. Veľké pero dravca, ktoré venoval Jožo Chavko, týčiace sa na najvyššom bode kytice nad jeho pozostatkami v krematóriu ho symbolicky odprevadilo zo života. Budeme na Jožka spomínať s úctou a úsmevom na tvári, lebo viem, že Jožko by si to tak želal. Nech jeho pamiatka dlho koluje medzi nami.

Alžbeta Darolová

Spomienky na Janka Matulu

Memories on Janko Matula

Dňa 19. 12. 2010 zomrel vo veku 51 rokov náš kamarát a kolega Janko Matula. Všetkých, ktorí sme sa s ním v poslednom období stretávali pri rôznych ornitologických aktivitách jeho rýchly odchod smutne prekvapil. Janko sa potuloval za vtákmi hlavne v okolí Trnavy – najviac času trávil na svojich obľúbených Trnavských rybníkoch. Tu sa venoval aj odchytom a krúžkovaniu vtáctva. Takto potvrdil výskyt 1. slovenského trsteniarika krovínového (*Acrocephalus du-*

metorum) (Trnka & Matula 2004). Vášnivo krúžkoval sláviky obyčajné (*Luscinia megarhynchos*) a kolibiariky (*Phylloscopus* sp.) – odchytil a fotograficky zdokumentoval v poradí 3. výskyt kolibiarika škandinávskeho (*Phylloscopus (c.) abietinus*) na Slovensku (in Šrank 2010). V posledných rokoch sa začal intenzívne zaujímať o determináciu veľkých druhov čajok – hlavne skupiny *Larus argentatus / cachinnans / michahellis*. Jeho nadšenie



Janko Matula, 7. 9. 2010, močiar pri Béteri, Lučenec (Foto: M. Mojžiš).

Janko Matula, September 7, 2010, marsh at Béter, Lučenec (Photo by M. Mojžiš).

v tomto smere povzbudilo niekoľkých ďalších z nás. Bol výborným fotografom – snímky publikoval pri pozorovaniach na birding.sk a hlavne na svojom blogu „Trnavské rybníky“ (luscinia.blog.cz). Neskôr zrealizoval aj vznik tímového blogu „Vtáčie správy“ (vtaciespravy.blogspot.com).

Našími nasledujúcimi spomienkami vzdávame česť človeku, ktorého sme mali radi.

„Janko Matula stál pri mojich ornitologických začiatkoch. Ukázal mi, že na ornitológiu nie je podstatné mať drahú výbavu, ale hlavne odhodlanie, nadšenie a chuť vyraziť do terénu. Cudzie mu boli spory, ktoré medzi sebou viedli ľudia a s vervou sa venoval svojim vtáčikom až do posledného dychu. S odvahou sa púšťal aj do takých oblastí, akou je určovanie veľkých čajok, čo je pre mňa inšpiráciou a motiváciou dodnes. Vždy, keď vidím letieť čajku spomienam si na Janka.“

Martin Balog

„Ja som Janka spoznal cez birding, od jeho spustenia bol jeho pravidelným prispievateľom a verným priaznivcom. Začali sme si spolu písať a bolo len otázkou času, kedy sa stretneme v teréne. Prvýkrát sme sa stretli u nás na Liptove

a potom niekoľkokrát na rôznych ornitologických akciách. Okrem sympatií k birdingu ma Janko udivoval svojou zručnosťou pri fotení vtákov kompaktným hyperzoomom. Vždy som so vzrušením otváral jeho fotky, ktoré by bolo niekedy ťažko odfoťiť aj zrkadlovkou. Možno aj vďaka týmto zručnostiam sa Janko začal detailnejšie venovať určovaniu veľkých čajok, nebál sa ísť dokonca ani do krytu na smetisko. Čo ma ale prekvapovalo najviac bolo čo všetko Janko stíhal – krúžkovanie, fotografovanie, terény, akcie po Slovensku, dokonca vlastné blogy. Aj preto mu asi vyhovovalo povolanie strážnika. K Jankovi žiaľ neodmysliteľne patrila aj cigareta a tá si vybrala aj svoju daň. A to hneď tú najvyššiu. Bolo to veľmi rýchle a dodnes to bolí.“

František Bednár

„Veľmi často na Janka spomínam, vlastne vždy keď niekde staviam sieť. Väčšinou sa vtedy ocitám sám a myslím na tých niekoľko spoločných akcií, ktoré sme spolu s ním zažili. Naozaj prvýkrát som Janka zaregistroval cez jeho údaje, ktoré dával na birding – väčšinou z jeho krúžkovacích akcií na Trnavských rybníkoch. My lučenčania sme sa s ním zoznámili cez Braňa Matejoviča – spomínal, že je to super chlapík, a tak k nám zavítal na prvú akciu Caprimulgus 2009. Tam sme sa naozaj presvedčili, že to, ako ho opísal Braňo naozaj sedí. Bol to super chlapík do partie, skromný, kľudnej povahy. Hneď sme si ho obľúbili. Potom nasledovali ďalšie nezabudnuteľné stretnutia: bájna akcia PR Pohrebište, ipeľský tábor Kiarov a posledná spoločná akcia na močiari pri Béteri. Pravdaže plánov bolo veľmi veľa, bohužiaľ Janko sa ich už nezúčastní. Náš kraj (okolie Lučenca) sa mu zapáčil, často o tom hovoril, ešte teraz mám v mobile jeho poslednú SMS-ku: „Tak teda prideme s Ivanom na tie kráľičky.“ Spomínam si na to, ako sme v horúčave na Pohrebišti vyšlapávali línie, pozeral som sa na neho ako to znáša, lebo ja som bol na pokraji kolapsu, ale na moje prekvapenie fungoval v pohode ☺. Potom sme sa regenerovali chladným pivom v Marcelovej.“

Priebežne sme sa vždy informovali o odchytach, ako sa darí, kto čo okružkoval. Nikdy nezabudnem na jeho telefonáty, ktoré začínali: „No čo stará vojna, ako sa máš!“ (pravdaže trnavčinou). Doteraz je to pre mňa neuveriteľné, že sa vytratil tak rýchlo – ešte toho chcel veľa urobiť.“

Dušan Kerestúr

„Janko Matula pre nás viacerých predstavoval v posledných rokoch stmelovací prvok. Pamätám si ho ako optimistu, mal zmysel pre určitý štýl humoru a rád nás občas dobrácky podpíchoval... Ako skupina združená okolo stránky birding.sk sme sa občas spoločne stretávali vonku v teréne na viac dní a nechýbal tam nikdy Janko. Mal vzácny dar – bral ľudí okolo seba ako seberovných kamarátov a aj napriek tomu že my všetci sme boli mladší, dokázal sa k nám správať otvorene, priateľsky a vždy mal dobré nápady, plány... ktoré žiaľ už nestihol zrealizovať. Moje posledné stretnutie s Jankom bolo na lokalite Veľký rybník (Bánov, 9. 11. 2010), kde sme ho s Ivanom Motlíkom videli naposledy a naposledy sme si podali ruky... Práve tu mal Janko veľké plány so svojim novým fotokrytom, keď tu chcel zrealizovať svoje plány ohľadom fotenia bahniakov. V dnešnej uponáhľanej dobe bol Janko taký určitý „samochodný“ ornitológ – stačil mu jeden batoh, typická šiltovka, maskáče, vo vrecku cigaretky, nahodil bicykel na vlak a takto cestoval po viacerých kútoch západného Slovenska. Už sme s ním nestihli zrealizovať ďalšie tábory na Marcelovej, či na Dunaji (za sedmohláskami bledými...). Janko nám všetkým veľmi chýba!“

Jozef Lengyel

„Bol to práve birding a povestná „modesta“, vďaka čomu som sa zoznámil s výnimočným človekom, akým bol Janko Matula. Keby nie je týchto dvoch momentov, možno by sme sa nestali takými vynikajúcimi priateľmi! Ale život je o náhodách. Pamätám si, ako som sa ráno

11. 10. 2008 stretol s pánom Kaňuščákom na vodnej nádrži v Krtovciach. Šli sme cielene za tou zvláštne sfarbenou červenonohou volavkou, o ktorej sme ešte vtedy netušili, že by to mohla byť „modesta“, iba sme vedeli že je to čosi iné. Keďže som pozorovanie tejto zvláštnej volavky dal na birding už v predchádzajúcich dňoch aj s fotografiami, práve v ten deň mi zazvonil mobil. Bol to Janko Matula. Hovoril mi, že čosi podobne divné pozoruje aj on na trnavských rybníkoch. Našu „modestu“ sme mali už nafotenú, tak sme naváhali a dohodli sa s Jankom, že o hodinu sa stretneme na Trnavských rybníkoch. Aj tak bolo! O hodinu nás čakal na hrádzi vysmiaty Janko. Vtedy sme sa prvý krát stretli, podali ruku a už vtedy som vedel, že toto je dobrý človek, človek do pohody aj do zlých časov, proste taký, s ktorým sa vďaka jeho humoru a pohode cítite dobre. Jeho „modesta“ nás čakala spolu s ním a dokonca sa nám tam v ten deň krásne ukazovala aj *Porzana parva*. Mnohé veci si človek nezapamätá a hodí ich za hlavu, ale ten deň si dodnes veľmi dobre a presne pamätám! Bolo to naše prvé zoznamovacie stretnutie, pri ktorom to však nezostalo. Nasledovali telefonáty, SMS správy, ale aj dosť časté stretnutia. Vždy, keď som mal cestu do okolia Trnavy tak sme sa stretli. Často v jeho obľúbenej krčme, alebo priamo u neho v práci na stavenisku. V krčme ho nikto neoslovil inak ako „Vtáčik“. Bola to jeho prezývka, pod ktorou ho poznalo snáď celé sídlisko kde býval. Na stavenisku, v unimobunke sme sa rozprávali – o čom inom ako o vtákoch, o fotení... Dokázali sme takto prediskutovať mnoho času a ja som potom odchádzal nabaleny časopismi, ktoré on už mal prečítané, klopkajúc si na čelo že koľko je už hodín. Často sme boli spolu aj v teréne. Ja služobne kdesi a on mi robil závozníka. Spomínam si, keď som išiel 12. 11. 2008 pracovne do Záhorskej Vsi a jeho som zložil na Jakubovských rybníkoch. Keď som sa po neho poobede vrátil, nešťastný ma čakal, že rybníky sú súkromné a bol z nich vykázaný. Ale napokon sme to zvládli a boli sme sa tam pozrieť ešte raz. Časté boli aj naše výlety na Adamovské štrkoviská spolu s pánom Kaňuščákom, napr. 20. 3. 2010. Alebo už dve

povestné akcie na Hortobágy (1.–3. 5. 2009 a 23.–25. 10. 2009). Napokon sa Janko na vynikajúcej akcii Caprimulgus 2009 (Budinské lazy, 4.–7. 6. 2009) zoznámil aj s našou miniskupinou ľudí s rovnakým záujmom. Myslím, že veľmi dobre zapadol a stal sa obľúbeným členom partie. O tom svedčí aj to, že nezostalo len pri tejto jedinej spoločnej akcii, ale Janko sa stal stálym a pravidelným členom všetkých akcií, ktoré Dušan s Maňom zorganizovali. Tiež nikdy nezabudnem na už kultové video, umiestnené na birdingu z pozorovania *Xenus cinereus* – z takisto spoločnej akcie Kiarov / Béter (20.–23. 5. 2010). Keď som s Jankom telefonoval, tak to video sme nikdy neobišli, ale vždy sme sa na ňom veľmi nasmiali, ako mu to tam vysvetľujem a kam sa má pozeráť, a on za svet toho brodníka nemohol nájsť, a už na mňa zvyšoval hlas! Janko bol skromným typom človeka, ktorý nerád na seba zbytočne upozorňoval, pamätám si ho ako človeka s vďačným humorom, kľudného, ochotného a najmä ako veľkého odborníka v oblasti ornitológie a fotografie. Počas života prejde mnoho ľudí okolo nás, no mnohých si ani nevšimneme, pretože život rýchlo uteká. To však nie je prípad Janka Matulu – Vtáčika. Preto Janko, veľmi rád na teba spomínam a tá okolo letiaca čajka mi ťa vždy pripomenie.“

Branislav Matejovič

„Zo stretnutí s Janom sa v mojej mysli kedykoľvek premieta množstvo obrazov: vidím ho, ako v hustej hmle na Bralciach nastavuje sieť na odchyt lelka, ako na Hortobágyi rozkladá svoj monokulár a pozoruje kulíky vrchovské, pamätám si ho pod orechom pri kaštieli v Malom Kiarove striehnuceho s fotoaparátom na penice jarabé alebo ako sa brodí bahnom Béteru a teší sa z pobrežníkov krivozobých. Jemu vďačím za to, že upriamil moju pozornosť na určovanie problematickej skupiny veľkých druhov čajok (*Larus argentatus/cachinnans/michahellis*). Znova a znova čítam jeho SMS-ky, ktoré sme si posielali ohľadne čajok: napr. 12. 8. 2010 „Cau Mano som na Sirave a som tu z týchto

čajok paf.“ A potom ďalší deň: „Ahoj nafotene *L. cachinnas* aj *L. michahellis*.“ Dňa 8. 9. 2010, pri závere 3 dňovej akcie zameranej na odchyt bahniakov (močiar pri Béteri – Lučenec) sme o 6:30 raňajkovali v daždi na kapote Dušanovho džípu. Ako na rozlúčku nad nami preletel ozývajúci sa kulík bledý. Potom Dušan odvážal Janka na vlakovú stanicu do Lučenca – naposledy som ho videl, ako sa rukou zovretou v päšť a s usmíatou tvárou zdraví spoza mokrého okna odchádzajúceho auta.“

Marian Mojžiš

„Jana som bohužiaľ nepoznal dlho, ale veľmi rýchlo sme sa skamarátili. Na svete sú ľudia, ktorí keď sa v niečom vyznajú, alebo sú v nejakej oblasti dobrí, podľaŕhnú akémusi veľikášstvu. Tých, ktorí sa v danej oblasti tiež vyznajú považujú za konkurentov a žiarlia na ich prípadné úspechy. K ľuďom, ktorí sú znalostne oveľa nižšie sa správajú odmerane, arogantne a povýšenecky. Jano bol presný opak takýchto „odborníkov“. Bol ochotný sa podeliť o svoje znalosti s kýmkoľvek, kto mal o ne záujem a úprimne sa tešil z úspechov iných. Bol veľkým fanúšikom prírody a ako mnohí z nás bol dosť znechutený z toho, ako sa k prírode správajú mnohí ľudia. Cítil, že je nutné pre ochranu prírody spraviť čo najviac. A urobil to hlavne cez komunikáciu s ľuďmi. Okrem iného si založil svoj vlastný blog, kde ľudskou formou písal o svojich zážitkoch z prírody a dokumentoval ich vlastnými fotografiami. V prírode sa cítil ako doma a keď mohol, rád aj prespal „pod širákom“ obkolesený kričiacimi, kvákajúcimi a bzučiacimi priateľmi. Keďže chodievam občas na služobné cesty po Slovensku, zvykli sme si s Janom chodievať spolu. Brával som ho v Trnave, a podľa toho kam som sa musel dostať sme vybrali nejakú zaujímavú lokalitu. Tam som Jana vysadil, a išiel som si vybaviť čo bolo treba. Potom som sa k nemu pridal. Fotili sme a pozorovali vtáky z krytov. Jano bol vo svojom živle. Ležať v kryte a byť obkolesený živou prírodou, bolo pre neho niečo, čo by nevymenil za nič na svete. Teraz, keď mám cestu cez Trnavu, mám vždy

také nutkanie zavolať mu. Či sa nepridá. Ale už sa bohužiaľ nepridá. Rovnako, keď som na lokalitách, kde sme boli spolu – či už Záhorie alebo iné Slovensko, mám stále pocit, že mi tam niečo chýba. Je veľká škoda, že človek ako Jano odišiel tak skoro. Mal tak veľa plánov...“

Ivan Motlík

Literatúra

- ŠRANK V. 2010: 10. Správa Faunistickej komisie Slovenskej ornitologickej spoločnosti/BirdLife Slovensko. — Tichodroma 22: 131–134.
- TRNKA A. & MATULA J. 2004: First record of Blyth's reed warbler *Acrocephalus dumetorum* (Passeriformes, Sylviidae) from Slovakia. — Biologia 59: 682.

K nedožitému životnému jubileu Pavla Hella

On passed life jubilee of Pavel Hell

Jedným z jubilatov, ktorých okrúhle životné jubileá sme si plánovali pripomenúť na 22. stredoslovenskej ornitologickej konferencii vo Zvolene (10. 9. 2010) bol aj pán doc. Ing. Pavel Hell, CSc., ktorý by sa 5. 12. 2010 dožil osemdesiatky. Žiaľ, jeho jubileum môže byť pre nás už len spomienkou, pretože doc. Hell nás 11. 08. 2009 navždy opustil. Dovoľte mi preto spomenúť v krátkosti jeho životnú púť a výsledky jeho tvorivej práce.

Aj keď doc. Hella nemôžeme označiť za ornitológa, oprávnené ho môžeme považovať za jedného z najvýznamnejších predstaviteľov aplikovanej (poľovníckej) zoológie na Slovensku. Zhodli sme sa na tom s kolegom Štollmannom už pred vyše 20. rokmi na seminári usporiadanom stredoslovenskou pobočkou Slovenskej zoologickej spoločnosti na Výskumnom ústave lesného hospodárstva vo Zvolene (12. 12. 1990) z príležitosti jeho šesťdesiatin (Sabadoš 1990). Aj dnes, po definitívnom uzavretí jeho celoživotného diela, môžeme bez zveličovania ešte jednoznačnejšie potvrdiť, že doc. Hell ďaleko presahoval priemer vedecko-výskumného pracovníka a bol osobnosťou, ktorá doteraz najpodstatnejšie ovplyvnila úroveň poľovníckeho výskumu na Slovensku.

Ako jeden z odchovancov tzv. Zmorayovej školy na Vysokej škole poľnohospodárskeho a lesného inžinierstva v Košiciach, po 15-ročnom začiatočnom pôsobení na zoologickom pracovisku Vysokej školy poľnohospodárskej



Foto / Photo by Tibor Benčíč

v Nitre, r. 1969 nastúpil do zamestnania na poľovnícke oddelenie VÚLH vo Zvolene, kde vo funkcii samostatného vedeckého pracovníka prežil najaktívnejšie roky svojho života, až po odchod do dôchodku (1994). Jeho mimoriadne pracovné úspechy boli podmienené nielen mimoriadnou húževnatosťou, ale aj mnohostrannou zaangažovanosťou v rôznych radiaciach, poradných i publikačných orgánoch a komisiách. Okrem aktívneho členstva vo vedení záujmovej poľovníckej organizácie, aj v rámci vedeckých alebo prírodoochránár-

ských spoločností bol vždy ochotný a schopný prispieť fundovaným referátom alebo originálnym príspevkom na ktorejkoľvek akcii. Túto jeho prednosť, spojenú s aktívnym ovládaním nemčiny, maďarčiny i ruštiny využívali aj v zahraničí a veľmi často ho pozývali na rôzne odborné podujatia. Preto pomerne hojne mohol publikovať v zahraničí.

Bibliografiu doc. Hella najpodrobnejšie spracoval Dr. Matoušek pri jeho sedemdesiatinách v 15. čísle Tichodromy (Matoušek 2002). Zaevidoval vyše 1100 citácií, čo potvrdzuje nielen mimoriadnu publikačnú plodnosť, ale aj širokú škálu záujmov a poznatkov doc. Hella. Skutočnosť, že veľká časť jeho publikácií – najmä knižných – mala kolektívny charakter, dokazuje ako dokonale vedel zanietiť a zorganizovať kolektívy pracovníkov. Najlepším dôkazom jeho organizačných schopností bolo už vydanie dvojzväzkového diela Poľovníctvo (Hell et al. 1962, 1964), ktoré ako vedúci kolektívu tridsiatich spoluautorov spracoval ešte počas svojho pôsobenia na VŠP v Nitre. Za rovnako významné pre progresívny vývoj poľovníctva na Slovensku treba považovať tzv. koncepcie vydávané ako kolektívne publikácie v edícii Poľovnícke štúdie (Kolektív 1973, 1993, Hell et al. 1983, 2000). Možno k nim pridať aj Poľovnícky náučný slovník s 25. spoluautormi (Hell et al. 1988) alebo na slovenské reálie prepracovaný preklad českej Encyklopédie poľovníctva (Červený et al. 2004).

Za najvýznamnejší jeho počín v publikačnej oblasti ja považujem založenie a vedecké redigovanie poľovníckeho zborníka Folia venatoria (1971), predstavujúce publikačné fórum a umožňujúce medzinárodnú prezentáciu výsledkov slovenského a českého poľovníckeho výskumu. Podľa vydaného supplementa za roky 1971–2004 (34 ročníkov) bolo v ňom odpublikovaných vyše 1400 pôvodných prác, referátov a krátkych oznámení (Kaštier & Bučko 2005).

Hoci tematický okruh Hellových záujmov zaberá veľmi širokú škálu biologických, biotechnických, ekonomických, etických i terminologických aspektov poľovníctva, z užšieho zoologického aspektu možno považovať za

najvýznamnejšie jeho výskumy týkajúce sa taxonómie, ekológie a poľovníckeho obhospodarovania jednotlivých druhov cicavcov a vtákov zaradených medzi zver. Výsledky týchto výskumov, spracované až do knižných monografií, poskytli nielen vedecky podložené návrhy na úpravy noriem ich exploatacie, ale aj biologicky zdôvodnené argumenty pre úpravu podmienok ich ochrany.

Doc. Hell ani po odchode do dôchodku neprestal intenzívne pracovať. Externe v Centre výskumu živočíšnej výroby v Nitre a ako hosťujúci profesor v oblasti výučby na Lesníckej fakulte Technickej univerzity vo Zvolene. Pre novozriadený poľovnícky odbor štúdia (1996) gestoroval alebo sa spolupodieľal na prednášaní väčšiny profilových predmetov, pre ktoré zostavil aj skriptá. Viedol tiež desiatky bakalárskych aj diplomových prác a podieľal sa na výchove doktorandov.

Na záver si dovoľím citovať hodnotiace slová niektorých kompetentných osobností, ktoré publikovali pri spoločnej spomienke na zosnulého doc. Hella pod titulkom „predbehol dobu“ (Redakcia 2009). Prof. Hromas z Mendelovej zemédskej a lesníckej univerzity v Brne: „Bol jedným z najuznávanejších odborných autorov z Československej republiky, ktorého najčastejšie citovali vo svete... Myslím, že vzhľadom na jeho všestrannosť a široký záber je nenahraditeľný nie len na Slovensku, ale aj u nás“. Prof. Ciberej z Univerzity veterinárskeho lekárstva v Košiciach: „My jeho žiaci a nasledovníci, nemáme šancu dobehnúť ho v tom, čo publikoval a aké dielo vytvoril“. Doc. Slamečka z Centra výskumu živočíšnej výroby v Nitre: „Doc. Hell bol majster metodík, bez neho budeme mať prácu oveľa ťažšiu.“ A Ing. Číž, riaditeľ Múzea vo Svätom Antone: „Keby nebolo jeho, ani ďalších dvadsať odborníkov by neurobilo to, čo on. Krásne ich k tomu nútil, dokázal im, že je to dôležité.“ Ako ornitológov nás prirodzene zaujíma hodnotenie od Dr. Matouška, najpovolanejšieho biografa slovenských zoológov. Stručný záver jeho hodnotenia znie: „Host' prof. doc. Ing. Pavel Hell, CSc. sa významne zapísal do dejín slovenskej tériológie a ornitológie“ (Matoušek 2002).

Ak už počas života považovali doc. Hella za nestora slovenských poľovníkov, ja by som neváhal označiť ho po smrti za polyhistora slovenského poľovníctva. Myslím, že jeho život a dielo by si zaslúžili detailné spracovanie a skompletizovanie jeho bibliografie. Malo by to byť morálnou povinnosťou jeho spolupracovníkov na lesníckom výskumnom ústave a nepochybujem, že by to mohlo poskytnúť nemalo podnetov, alebo inšpirácie, aj pre náš zoologický resp. ornitologický výskum.

Literatúra

ČERVENÝ J., HELL P. & SLAMEČKA J. (eds.) 2004: Encyklopédia poľovníctva. — Ottovo nakladateľství, Praha.
 HELL P. (ed.) 1962: Poľovníctvo I. — SVPL, Bratislava.
 HELL P. (ed.) 1964: Poľovníctvo II. — SVPL, Bratislava.
 HELL P. (ed.) 1983: Súčasný stav a perspektívy ďalšieho rozvoja poľovníctva na Slovensku. — Poľovnícke

štúdie VÚLH 8, Zvolen.

HELL P. (ed.) 1988: Poľovnícky náučný slovník. — Príroda, Bratislava.
 HELL P., KONÓPKA J. & LEHOCKÝ M. (eds.) 2000: Slovenské poľovníctvo na prahu tretieho tisícročia. — Poľovnícke štúdie VÚLH 9, Zvolen.
 KAŠTIER P. & BUČKO J. 2005: Bibliography numbers 1/1971 – 34/2004. — Folia venatoria, Supplementum 1: 1–40.
 KOLEKTÍV 1973: Rozvoj poľovníctva na Slovensku do roku 1985. — Poľovnícke štúdie VÚLH 1, Zvolen.
 KOLEKTÍV 1993: Súčasný stav a návrh koncepcie rozvoja poľovníctva na Slovensku do roku 2010. — Lesnícky výskumný ústav, Zvolen.
 MATOUŠEK B. 2002: Doc. Ing. Pavel Hell, CSc., hosť. prof. sedemdesiatročný. — Tichodroma 15: 269–341.
 REDAKCIA 2009: Profesor Pavel Hell predstihol dobu. — Poľovníctvo a rybárstvo 61(10): 48–49.
 SABADOŠ K. (ed.) 1990: Aktuálne otázky súčasnej poľovníckej zoológie. — Zborník referátov z odborného seminára. VÚLH, Zvolen.

Jozef Sládek

Za Róbertom Trnkom

In memory of Róbert Trnka

Azda každému aktívnemu človeku sa zdá, že život beží veľmi rýchlo. V plnej sile riešime úlohy a pripravujeme nové aktivity. V takom tempe nás ani nenapadne, že Vyššia moc môže v krátkej chvíli všetko zmeniť. Preto ako blesk z jasného neba nás zaskočila informácia o náhlej smrti významného ornitológa, teriológa a ochranca prírody Ing. Róberta Trnku dňa 2. 10. 2011.

Narodil sa 22. 5. 1965 v Námestove. Detstvo prežil v Nižnej, kde aj absolvoval základnú školu. Stredoškolské vzdelanie získal v rokoch 1979–1983 na Gymnázium M. Hattalu v Trstenej. Následne v rokoch 1983–1987 študoval na Vysokej škole lesníckej a drevárskej vo Zvolene. Tu v roku 1987 získal titul lesného inžiniera. Z Nižnej sa presťahoval do Tvrdošína – časť Medvedzie. Oženil sa a má dve deti, Róberta a Jakuba.



Róbert Trnka na CES Slanica, Oravská priehrada, v lete 2011 (Foto: O. Suchánek).
 Róbert Trnka at the CES site Slanica (Oravská priehrada water reservoir) in summer 2011 (Photo by O. Suchánek).

Po absolvovaní základnej vojenskej služby v Mariánskych Láznach jeho prvým zamestnaním boli Severoslovenské štátne lesy Žilina, Lesná správa Habovka. No lesnícke zamestnanie ho nelákalo, a preto v roku 1989 uvítal možnosť nástupu na Správu Chránenej krajiny oblasti Horná Orava v Námestove, ktorá vtedy organizačne patrila pod Ústredie štátnej ochrany prírody Liptovský Mikuláš. Práca v ochrane prírody mu plne vyhovovala a zostal jej na námestovskom pracovisku verný až do svojej smrti. Tu vystriedal niekoľko funkcií. Sprvu bol lesníkom, neskôr zoológom a od roku 1996 sa stal riaditeľom Správy.

Jeho odborné aktivity boli mnohoraké, ale na prvom mieste vždy bola ornitológia. Venoval sa hlavne výskumu avifauny rašelinísk, Oravskej priehrady, ale predovšetkým kurovitým vtákom, osobitne tetrovovi. Výsledky týchto výskumov publikoval najmä v časopise Tichodroma, Chránené územia Slovenska, Ochrana prírody, v Zborníku Oravského múzea a ďalších. Okrem toho sa osobitne venoval aj výskytu a rozšíreniu niektorých druhov cicavcov (vydra, los, drobné zemné cicavce) a v posledných rokoch i vážok.

Osobitne treba spomenúť jeho fotografické a filmárske aktivity zamerané hlavne na hornooravskú prírodu. Jeho fotografie boli publikované

na stránkach mnohých odborných a populárnych kníh a časopisov doma i v zahraničí. Za krátke dokumentárne filmy dostal viacero ocenení. V roku 2006 sa stal spolu s T. Pšenákom absolútnym víťazom Medzinárodného festivalu filmov v Leviciach za film „Zvieratá v zime“ a v roku 2009 za film „Poľovníckymi chodníkmi Babej hory“.

Významné sú i jeho ochránárske aktivity. Ako pracovník štátnej ochrany prírody sa zaslúžil napr. o revitalizáciu a manažment Vtáčieho ostrova na Oravskej priehrade, vybudovanie viacerých náučných chodníkov na Orave, záchranej stanice pre poranené alebo handicapované živočíchy. Bol hlavným koordinátorom projektu pre vypracovanie programov starostlivosti o vybrané chránené vtáčie územia a monitoring výberových druhov vtákov na Slovensku, koordinátorom prebiehajúcich projektov monitoringu Chránených vtáčích území na Slovensku vrátane programu CES (Constant Effort Sites) a pod.

Úmrtím Ing. Róberta Trnku strácame výborného zoológa a ochrancu prírody, ktorý vytvoril kus práce v prospech budúcich generácií. Smrť ho zastihla náhle na vrchole tvorivých síl v plnom nasadení. Taký aktívny človek preto bude veľmi chýbať. Česť jeho pamiatke!

Dušan Karaska